Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta
Vapaa ja yhtenäinen EU – kohti kestävämpää Euroopan unionia

Teknologian tutkimuskeskus VTT:n asiantuntijalausunto keskittyy Valtioneuvoston selonteon kahteen pääkokonaisuuteen:
3 Maailman kilpailukyisin ja sosiaalisesti ehein ilmastoneutraali unioni;
5 EU:n toiminnan ja Suomen EU-vaikuttamisen kehittäminen

… 3.4 Uudistava kasvupolitiikka ja yhtenäisemmät sisämarkkinat

Uudistava teollisuuspolitiikka

Selonteossa todetaan, että Suomi ajaa unionissa uudistavaa ja innovaatioita tukevaa, toimialarajat ylittävää sekä vihreää ja digitaalista siirtymää vauhdittavaa teollisuuspolitiikkaa. On myös tärkeää, että lainsäädäntö on teknologianeutraalia, eli teknologian kehitystä ja innovaatioita kannustavaa ja mahdollistavaa. Selonteossa todetaan Suomen edun olevan, että komissiolla säilyy itsenäinen rooli EU:n kilpailu- ja valtiontukipolitiikan keskeisimpänä toimijana, sillä ns. ”avoimen strategisen autonomian” tarkempi määrittely on toistaiseksi vielä kesken.

VTT: näkemys
EU:n monivuotisessa rahoituskehyksessä (2021-2027) haetaan vahvaa suuntaa kohti kestävän kehityksen edellyttämää kaksoissiirtymää sekä synergioita eri politiikkatoimenpiteiden välillä. VTT ehdottaa, että EU:n uuden teollisuusstrategian toimeenpanossa selkeästi hyödynnetään tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan välineitä ja haetaan synergiaa EU-ohjelmien ja aloitteiden (esim. Horisontti-ohjelman tutkimuskumppanuudet, teolliset allianssit, IPCEI-aloitteet) sekä kansallisten ohjelmien, aloitteiden ja toimeenpanovälineiden kesken.

Teknologinen edelläkävijyys

Selonteossa todetaan, että panostamalla tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin sekä ottamalla tehokkaasti käyttöön uutta teknologiaa Suomi voi toimia edelläkävijänä. Samalla on mainittu esimerkkejä, jotka ovat tällä hetkellä laajan mielenkiinnon kohteena (vetytalous, akkuteollisuus, eri liikennevälineitä yhdistävät asiakaslähtöiset liikkumisen palvelut, luonnonvarojen kestävä käyttö, kestävä biotalous, datatalous, ihmiskeskeinen ja eettinen tekoäly).

VTT:n näkemys:
Tässä yhteydessä on syytä korostaa, että Suomen edelläkävijyys ja lisäarvon hyödyntäminen uusissa teknologiaratkaisuissa edellyttää huomattavia julkisia ja yksityisiä TKI-investointeja sekä aktiivista osallistumista EU:n laajuisiin aloitteisiin.

Aiempaa monimuotoisempi ohjelmakausi 2021-2027

Uudistavan kasvupolitiikan yhteydessä (s. 17) selonteossa todetaan melko yleisellä tasolla seuraavaa:
”EU:n vahva tutkimus- ja innovaatiorahoitusohjelma on välttämätön, jotta voidaan vahvistaa unionin kilpailukykyä ja yhteiskunnallisiin haasteisiin vastaamista.”

VTT:n näkemys:
Paraikaa on käynnistymässä uusi monivuotinen ohjelmakausi (2021-2027), joka tulee olemaan aiempia monimuotoisempi. On tärkeää, että suomalaiset toimijat ovat mukana tulevissa ohjelmissa. VTT haluaa korostaa, että tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelmassa on kytkentä muihin EU-ohjelmiin. Näitä ovat erityisesti EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmat ja kokonaan uudet ohjelmat, kuten Euroopan puolustusrahasto, EU:n avaruusohjelma sekä Digitaalinen Eurooppa -ohjelma. EU:n uusi teollisuusstrategia tullaan myös osittain toimeenpanemaan näiden EU-ohjelmien avulla.

Kertaluontoinen elpymisväline kestävän tulevaisuuden rakentamiseen

Selonteossa todetaan, että kansallisten panostusten suuntaamisessa kokonaisvaltainen, huolellisesti yhteensovitettu EU-politiikka on olennaista. Lisäksi on välttämätöntä, että kansallisesti huolehditaan elpymisvälineen tarjoaman rahoituksen täysimääräisestä hyödyntämisestä tavalla, joka tukee Suomen elvytystoimia sekä hallitusohjelman tavoitteita.

VTT:n näkemys:
EU:n horisontaalinen tulokulma ja kokonaisvaltainen tapa tarkastella EU:n keskeisiä kestävyyshaasteita on tärkeä. Koulutuksella, tutkimuksella ja innovaatiotoiminnalla on keskeinen merkitys tulevaisuuden rakentamisessa ja digitalisaatiota tulee hyödyntää ilmasto- ja kestävyystavoitteiden saavuttamiseksi. Keväällä 2020 julkistettu kansallinen TKI-tiekartta määrittelee Suomen laaja-alaisen innovaatiopolitiikan toimenpiteet, joilla tavoitellaan ennakoitavaa ja pitkäjänteistä TKI-rahoitusympäristöä sekä kannustetaan yhteistyöhön, voimavarojen kokoamiseen ja uusien toimintatapojen hyödyntämiseen. Elpymisväline tuo huomattavia uusia lisämahdollisuuksia TKI-tiekartan toimenpiteiden käytännön toteuttamiseksi. Suomessa on tärkeää huolehtia, että kansalliset TKI-panostukset synkronoidaan siten, että voimme hyödyntää erityyppisten EU-ohjelmien ja aloitteiden tarjoamat mahdollisuudet maksimaalisesti (EU-verkostot, EU-rahoitus ja muut resurssit).

… 5.3 Toimiva EU-valmistelu

Selonteossa nostetaan esiin toimivan kansallisen EU-valmistelun merkitys, ml. oikea-aikainen vaikuttaminen ja laaja-alaisten aloitekokonaisuuksien edellyttämä poikkihallinnollinen yhteensovittaminen. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää johdonmukaisiin toimiin, joilla turvataan Suomen riittävät saannot EU:n eri rahoitusohjelmista.

VTT:n näkemys
On hyvä korostaa muistaa, että EU:n rahoitusinstrumenttien käyttö edellyttää sitoutumista EU-ohjelmien tavoitteisiin ja tuo mukanaan myös hallinnollisia velvoitteita eri toimijatasoilla. Suomessa on välttämätöntä huolehtia tarvittavista resursoinneista ja osaamisista niin EU-valmistelun kuin toimeenpanon osalta, jotta EU-rahoituksen tarkoituksenmukainen käyttö voidaan varmistaa.

VTT:n tähänastiset kokemukset

VTT tukee omassa toiminnassaan Suomen EU-politiikan peruslinjaa olemalla aloitteellinen ja yhteistyökykyinen toimija. Konkreettisesti tämä toteutuu EU:n tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikan laaja-alaisissa aloitteissa ja hankkeissa, jotka on suunnattu kestävän kehityksen edistämiseen ja elinkeinorakenteiden uudistumiseen. VTT:n EU-hankkeet suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä muiden eurooppalaisten tutkimuslaitosten, yliopistojen, yritysten ja kaupunkien kanssa. 2014-2020 ohjelmakaudella (Horisontti 2020) Suomeen saatiin kilpailtua puiteohjelmarahoitusta 1,42 mrd€, josta VTT:n osuus oli 254 M€ (yhteensä 600 hanketta). VTT:n koordinoimissa hankkeissa 75 %:ssa on ollut mukana suomalaisia kumppaneita (yksi tai useampi suomalainen toimija VTT:n lisäksi).

Varsinaisen EU-hanketoiminnan ohella VTT on mukana komission asiantuntijaryhmissä ja muissa vaikuttajaverkostoissa. VTT:n tavoitteena on varmistaa EU-ohjelmien suuntaaminen ja toimeenpano siten, että VTT:llä kansallista erityistehtävää suorittavana toimijana on mahdollisimman laajat osallistumismahdollisuudet. VTT pyrkii jatkuvaan ja läpinäkyvään vuorovaikutukseen muiden avaintoimijoiden kanssa Suomessa ja EU-tasolla. VTT on sitoutunut unionin yhteisiin arvoihin ja tukee Valtioneuvoston selonteon linjausta, että EU:n toimien ja tavoitteiden tulee perustua luotettavaan tutkittuun tietoon.

Espoossa 19. toukokuuta 2021

Leena Sarvaranta
EU-asioiden johtaja
Teknologian tutkimuskeskus VTT